

Sygn. akt. I C 959/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 kwietnia 2014 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: Sędzia Sądu Rejonowego (del. do SO) Piotr Czernski

Protokolant: Ilona Pasternak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 28 marca 2014 roku w Lublinie

sprawy z powództwa M. W. (1)

przeciwko M. W. (2) i E. W.

o ustalenie

I. oddała powództwo;

II. nie obciąża powódki M. W. (1) obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego M. W. (2);

III. nieuiszczoną opłatę od pozwu w kwocie 5000,00 zł (pięć tysięcy zł 00/100 gr) przejmuje na rachunek Skarbu Państwa.

Sygn. akt I C 959/13

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 19 sierpnia 2013 roku, skierowanym przeciwko pozwanym M. W. (2) i E. W., powódka M. W. (1) domagała się „unieważnienia darowizny”. Jednocześnie wyjaśniła, że w dniu 17.12.2007 r. pozwani zawarli umowę darowizny - akt notarialny repertorium A. nr (...), na podstawie którego doszło do przeniesienia własności działki nr (...) o pow. 582,00 m² częściowo zabudowanej domem mieszkalnym murowanym 6 - izbowym. Przedmiotowa nieruchomość nie jest majątkiem odrębnym pozwanego. Skoro pozwany zawarł z powódką związek małżeński 10.09.1983 r., majątek ten wchodzi w skład majątku wspólnego małżonków, co potwierdza postanowienie Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim z dnia 17.11.2010 r., sygn. akt I Ns 624/07. Powódka nie wyrażała zgody na dokonanie przez pozwanego darowizny na rzecz pozwanego, sprzeciwia się temu i dlatego wniosła o ustalenie, że umowa darowizny zawarta w dniu 17.12.2007 r. jest nieważna. (k. 2)

Uzupełniając braki formalne pozwu, powódka wyjaśniła, że żąda „unieważnienia” dokonania umowy darowizny z dnia 17.12.2007 r. z tego względu, że przedmiot darowizny nie był odrębnym majątkiem darczyńcy, a wchodził w skład majątku wspólnego małżonków, co potwierdza postanowienie Sądu Rejonowego w Radzynie z dnia 17 listopada 2010 r., sygn. akt I Ns 624/07 dotyczące podziału majątku wspólnego M. W. (1) i M. W. (2). Jednocześnie powódka podniosła, że jedynie wykonanie żądania określonego w pozwie umożliwi egzekucję postanowienia Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim, dotyczącego podziału majątku wspólnego. (k. 16).

W odpowiedzi na pozew pozwany M. W. (2) domagał się w pierwszej kolejności odrzucenia pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., ewentualnie oddalenie powództwa, a także zasądzenia od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych.

Uzasadniając zarzut powagi rzeczy osądzonej, pozwany M. W. (2) wyjaśnił między innymi, że pomiędzy powódką i pozwanym M. W. (2) toczyła się przed Sądem Rejonowy w Radzynie Podlaskim pod sygn. akt I Ns 624/07 sprawa o podział ich majątku wspólnego po ustaniu wspólności ustawowej. Wspólność ta ustała w związku z rozwiązaniem przez Sąd Okręgowy w Lublinie ich związku małżeńskiego wyrokiem dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie sygn. akt III C 3449/05.

W sprawie o podział majątku wspólnego byłych małżonków Sąd na podstawie art. 567 §3 k.p.c. w związku z art. 688 k.p.c. i art. 618 § 1 k.p.c. rozstrzyga także spor o prawo własności. Powódka w swoim wniosku inicjującym postępowanie twierdziła, że nieruchomości stanowi majątek wspólny jej i pozwanego M. W. (2), a po jego argumentacji zaprzeczającej temu twierdzeniu wyrażała pogląd, że nieruchomości stanowi własność tego pozwanego i w dalszym postępowaniu domagała się rozliczenia nakładów z ich majątku wspólnego na tę nieruchomości. Tytułem zwrotu połowy tych nakładów Sąd Rejonowy w postanowieniu z dnia 17 listopada 2010 r. zasądził na jej rzecz od pozwanego M. W. (2) kwotę 99.031,50 zł.

Skoro do kognicji sądu orzekającego w sprawie o podział majątku wspólnego należało rozstrzygnięcie o przynależności nieruchomości do majątku wspólnego byłych małżonków, bądź jednego z nich i kwestia przynależności przedmiotowej nieruchomości została objęta takim rozstrzygnięciem, to wytoczenie powództwa o stwierdzenie nieważności czynności prawnej dokonanej przez pozwanego M. W. (2) w odniesieniu do tej nieruchomości jest niedopuszczalne z mocy art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. Tożsamość roszczenia powódki w sprawie niniejszej wydaje się być oczywista z roszczeniem dochodzonym przez nią w sprawie o podział majątku wspólnego, bowiem identyczny jest nie tylko przedmiot, ale także i podstawa prawna sporu polegająca na twierdzeniu, że nieruchomości stanowiła współwłasność powódki i pozwanego.

Pozwany M. W. (2) wyjaśnił dalej, że Naczelnik Miasta M. decyzją z dnia 28 lutego 1983 r. ustanowił pozwanego M. W. (2) kandydatem do nabycia użytkowania wieczystego działki nr (...) o pow. o, 0582 ha położonej w M. przy ul. (...) Nr (...), a aktem notarialnym z dnia 1 lipca 1983 r. Repertorium A Nr (...) pozwany M. W. (2) nabył prawo użytkowania wieczystego tej działki.

Pozwany M. W. (2) związek małżeński z powódką zawarł dnia 10 września 1983 r. przed Kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego w M.. Decyzją Burmistrza Miasta M. z dnia 24 listopada 1988 r. Nr (...) przysługujące pozwanemu M. W. (2) opisane wyżej prawo wieczystego użytkowania zostało przekształcone na prawo własności. Sąd Okręgowy w Lublinie wyrokiem z dnia 5 kwietnia 2006 r. sygn. akt III C 3449/05 rozwiązał małżeństwo powódki i pozwanego M. W. (2) przez rozwód. Aktem notarialnym darowizny z dnia 17 grudnia 2007 r., repertorium A Nr (...), sporządzonym przed notariuszem B. F. w Kancelarii Notarialnej w R., pozwany M. W. (2) przeniósł na rzecz pozwanego E. W. własność przedmiotowej nieruchomości. Czynności tej pozwany dokonał nie tylko za wiedzą powódki, lecz uczynił pod wpływem jej żądań.

Zestawienie daty ustanowienia prawa wieczystego użytkowania przedmiotowej działki z datą zawarcia małżeństwa przez pozwanego M. W. (2) z powódką, nie pozostawia wątpliwości, że prawo to stanowiło odrębny (obecnie osobisty) majątek tego pozwanego. Podkreślić należy, iż przed sporządzeniem aktu notarialnego z dnia 17 grudnia 2007 r. pozwany ten już od wczesnej wiosny tego roku na podstawie poprzedzającej akt notarialny decyzji administracyjnej objął tę działkę w posiadanie i rozpoczął budowę domu. W chwili zawarcia małżeństwa z powódką budowa była w znacznym stopniu zrealizowana (wykonany stan zerowy)

Podkreślić należy, iż późniejsze przekształcenie prawa w wieczystego użytkowania na prawo własności nie zmieniło statusu prawnego przedmiotowej nieruchomości na płaszczyźnie przepisów o wspólności ustawowej. Uchwała Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 19 sierpnia 2009 r. III CZP 53/2009 jednoznacznie stwierdza bowiem, że: „Prawo własności nieruchomości, nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej w trybie ustawy z dnia 4 września 1997 r. o

przekształceniu prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności (Dz. U. 1997 r. Nr123, poz. 781), stanowi majątek odrębny tego z małżonków, któremu przed powstaniem wspólności przysługiwało prawo użytkowania wieczystego tej nieruchomości i prawo własności posadowionych na niej budynków (art. 33 pkt 3 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym do dnia 20 stycznia 2005 r.). (LexPolonica nr 2069633, Biuletyn Sądu Najwyższego 2009/8, Monitor Prawniczy 2010/11). W tych okolicznościach żądanie uznania darowizny pozwanego M. W. (2) na rzecz pozwanego E. W. za nieważną z powodu braku zgody powódki jest pozbawione podstaw. (k. 27-28v).

W toku rozprawy w dniu 6 grudnia 2013 roku powódka sprecyzowała, że domaga się ustalenia nieważności umowy darowizny wskazanej w pozwie. (k. 43v).

Pozwany E. W. uznał powództwo. (k. 69v)

Pozwany M. W. (2) nie uznał powództwa. (k. 69v)

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Nieruchomość położona w M. oznaczona jako działka nr (...) o pow. 0,0582 ha objęta jest KW nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim. (odpis KW – k. 74)

Aktem notarialnym z dnia 1 lipca 1983 r. repertorium A. Nr (...) pozwany M. W. (2) nabył prawo użytkowania wieczystego powyższej nieruchomości. (odpis AN – k. 31-32 akt sprawy sygn. I Ns 624/07)

Decyzją Burmistrza Miasta M. z dnia 24 listopada 1988 r. Nr (...) przysługujące pozwanemu M. W. (2) opisane wyżej prawo wieczystego użytkowania zostało przekształcone w prawo własności na rzecz M. W. (2). (odpis AN – k. 31-30-30v akt sprawy sygn. I Ns 624/07)

Wyrokiem z dnia 5 kwietnia 2006 roku wydanym w postępowaniu sygn. akt III C 3449/05, Sąd Okręgowy w Lublinie rozwiązał małżeństwo zawarte przez M. W. (1) i M. W. (2) w dniu 10 września 1983 roku. Wyrok ten uprawomocnił się z dniem 17 października 2006 roku. (k. 47 akt sygn. III C 3449/05).

W dniu 17 grudnia 2007 r. w formie aktu notarialnego zawarta została umowa, na podstawie której M. W. (2) darował swojemu synowi E. W. prawo własności nieruchomości oznaczonej jako działka nr (...) o powierzchni 582 m², położonej w M., częściowo zabudowanej budynkiem mieszkalnym. W chwili darowizny nieruchomość objęta była KW nr (...) prowadzoną w Sądzie Rejonowym w Radzynie Podlaskim. (k. 3-4)

Powódka nie wyrażała zgody na dokonanie powyższej darowizny. Przez cały czas trwania małżeństwa powódkę i M. W. (2) łączył ustawowy ustrój wspólności majątkowej małżeńskiej. (zeznanie powódki i pozwanego E. W. – k. 70v-71)

Przed Sądem Rejonowym w Radzynie Podlaskim toczyło się postępowanie o sygn. akt I Ns 624/07 z wniosku M. W. (1) z udziałem M. W. (2) o podział majątku wspólnego. Jako składnik majątku wspólnego wnioskodawczyni zgłosiła we wniosku wszczynającym postępowanie m.in. nieruchomość oznaczoną jako działka nr (...) w M., objętą KW nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim. Uczestnik natomiast w toku postępowania domagał się oddalenia wniosku o ustalenie, iż opisana nieruchomość stanowi składnik majątku wspólnego. W konsekwencji wnioskodawczyni zmieniła swoje stanowisko w ten sposób, że domagała się wyłącznie ustalenia, iż w skład majątku wspólnego wchodzi nakłady na przedmiotową nieruchomość poczynione z majątku wspólnego małżonków na majątek osobisty uczestnika, tj. właśnie nieruchomość oznaczoną jako działka nr (...) w M.. (k. 2-3, 27, 34-34v akt sygn. I Ns 624/07)

Postanowieniem z dnia 17 listopada 2010 roku Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim ustalił, że w skład majątku wspólnego M. W. (1) i M. W. (2), nabytego w czasie małżeństwa zawartego w dniu 10 września 1983 roku, wchodzi wyłącznie ruchomości. Jednocześnie Sąd m.in. zasądził od M. W. (2) na rzecz M. W. (1) kwotę 99.031,50 zł tytułem

zwrotu nakładów z majątku wspólnego na majątek odrębny uczestnika. Postanowienie jest prawomocne (k. 282-282v akt sygn. I Ns 624/07)

Powódka uzyskuje dochody w wysokości około 200,00 zł netto miesięcznie. Z zawodu jest fryzjerką, pracując w tym zawodzie dorywczo. Nie posiada oszczędności ani długów. Z uwagi na wychowywanie 17-letniego syna otrzymuje na jego rzecz świadczenie alimentacyjne w wysokości 450,00 zł miesięcznie. Powódka pozostaje w gospodarstwie domowym z partnerem, którego dochody wynoszą około 2.000,00 zł – 3.000,00 zł netto miesięcznie, jest on jednak obciążony obowiązkiem spłacania kredytu w wysokości 100.000,00 zł. (zeznania powódki – k. 70v, 71v)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie powołanych dokumentów, których autentyczność i prawdziwość treści nie budziły wątpliwości. Sąd dał też wiarę powódce w zakresie jej twierdzeń dotyczących sytuacji majątkowej. Nie były one kwestionowane i nie budzą wątpliwości Sądu. Sąd dał też wiarę powódce w zakresie jej twierdzeń, iż nie wyrażała zgody na zawarcie spornej umowy darowizny i o jej dokonaniu dowiedział się po fakcie. Zeznanie to jest uwiarygodnione zeznaniem pozwanego E. W., który z uwagi na więzy rodzinne musiałby wiedzieć o inicjatywie matki co do dokonania tak poważnego rozrządzenia majątkowego. Dlatego za niewiarygodne Sąd uznał w tym zakresie zeznania świadka M. W. (3). Okoliczność, o której mowa, nie miała jednak istotnego znaczenia dla wydanego przez Sąd rozstrzygnięcia, o czym mowa w dalszej części uzasadnienia.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy podkreślić, że zarzut dotyczący powagi rzeczy osądzonej został prawomocnie rozstrzygnięty. (k. 45, 52-55)

W drugiej kolejności należy stwierdzić, że po stronie pozwanej zachodzi współuczestnictwo jednolite w rozumieniu art. 73 § 2 zd. 1 k.p.c., ponieważ uwzględnienie lub oddalenie powództwa w kształcie żądanym przez powódkę w istocie miałyby skutek niepodzielny i tożsamy w odniesieniu do obu pozwanych. Dlatego, z uwagi na treść art. 73 § 2 zd. 2 k.p.c., uznanie powództwa przez pozwanego E. W., w sytuacji negocjowania powództwa przez drugiego z pozwanych, nie odniosło skutku w postaci związania sądu (art. 213 § 2 k.p.c.)

W dalszej kolejności należy rozstrzygnąć kwestię, z jakim faktycznie roszczeniem powódka występuje w niniejszym procesie. Jest to powództwo o ustalenie. Zgodnie bowiem z treścią art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez Sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Stroną pozwaną w procesach o ustalenie mogą być zarówno podmioty ustalanych praw lub stosunków prawnych, jak i osoby nieobjęte tymi prawami, ale takie, w stosunku do których istnieje właśnie interes prawny powoda w ustaleniu prawa lub stosunku prawnego. Jednakże legitymacja bierna pozwanego musi wynikać z jego prawnego związku z ustalonym prawem lub stosunkiem prawnym¹.

Stroną pozwaną w sprawie o ustalenie istnienia stosunku prawnego lub prawa ma winna być – jak się powszechnie przyjmuje – osoba, która zaprzecza istnieniu prawa powoda. Nie musi to być co do zasady strona stosunku prawnego, lub podmiot prawa, którego ustalenia powód się domaga, jednak zaprzeczenie przez nią prawa powoda musi pozostawać w związku z interesem prawnym, który ma powód w ustaleniu istnienia prawa lub stosunku prawnego. W każdym wypadku legitymacja bierna pozwanego musi wynikać z jego własnego prawnego związku z ustalonym prawem lub stosunkiem prawnym².

Stwierdzenie braku interesu prawnego powoda skutkuje – podobnie jak brak legitymacji biernej po stronie pozwanej – oddaleniem powództwa. Interes prawny istnieje w szczególności wówczas, gdy występuje niepewność prawa lub stosunku prawnego, która może wynikać tak z przyczyn faktycznych jak i prawnych. Jednakże przyjmuje się powszechnie, że strona nie ma interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie, jeżeli może na innej drodze osiągnąć w pełni ochronę swych praw³.

Odnosząc powyższe uwagi do żądania powódki w sprawie niniejszej należy stwierdzić, że powództwo jest niezasadne. Dzieje się tak z dwóch przyczyn.

Po pierwsze, brak jest podstaw do ustalenia, że kwestionowana przez powódkę umowa jest nieważna. Jak słusznie wywodzi pełnomocnik pozwanego M. W. (2), strony zawarły związek małżeński w dniu 10 września 1983 roku, natomiast prawo użytkowania wieczystego nieruchomości pozwany nabył przed tą datą, a więc przed powstaniem pomiędzy małżonkami W. ustawowego ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej. Przekształcenie tego prawa w prawo własności na rzecz M. W. (2) nastąpiło już w okresie trwania tej wspólności. Niemniej jednak, jak słusznie podkreśla się w orzecznictwie, prawo własności nieruchomości, nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej w trybie ustawy z dnia 4 września 1997 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności (Dz. U. Nr 123, poz. 781), stanowi majątek odrębny tego z małżonków, któremu przed powstaniem wspólności przysługiwało prawo użytkowania wieczystego tej nieruchomości i prawo własności posadowionych na niej budynków (art. 33 pkt 3 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym do dnia 20 stycznia 2005 r.)⁴. Dlatego dokonanie przez M. W. (2) darowizny nie wymagało, dla swej ważności, zgody powódki.

Już tylko na marginesie należy zauważyć, że w chwili dokonywania kwestionowanej darowizny, nie istniał już ustrój ustawowy wspólności majątkowej małżeńskiej małż. W. i nawet gdyby przedmiot darowizny był składnikiem majątku wspólnego, to z uwagi na treść art. 46 k.r.o. i stanowisko wnioskodawczyni w sprawie o podział majątku wspólnego, która domagała się wyłącznie spłaty, nie można byłoby mówić o naruszeniu przez darowiznę jej praw wynikających z przepisów o podziale majątku wspólnego małżonków⁵, ani też o nieważności, a co najwyżej o określonej bezskuteczności tej umowy.

Po drugie, powódka nie ma interesu prawnego w uzyskaniu żądanego ustalenia w niniejszym procesie. Mogłaby ona bowiem, gdyby jej twierdzenia i ocena prawna były trafne, wystąpić na drogę sądową z dalej idącym roszczeniem, tj. z roszczeniem o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym – na podstawie art. 10 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece⁶.

Powództwo podlegało zatem oddaleniu. Z kolei z uwagi na trudną sytuację majątkową powódki, którą przedstawiła w oświadczeniu majątkowym (k. 17-18v) a także swoich zeznaniach złożonych w toku rozprawy, niekwestionowanych przez pozwaną i nie budzących wątpliwości Sądu, na podstawie art. 102 k.p.c.⁷ Sąd nie obciążył powódki obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz powoda M. W. (2). Poniesienie przez powódkę tych kosztów mogłoby bowiem mieć dla niej skutek nadmiernie uciążliwy, biorąc pod uwagę skalę jej dochodów i nieznaną obowiązków regulacji prawnych. Zachodzi więc przypadek szczególny, o którym mowa w powołanym przepisie.

Ze względu na wynik procesu oraz zwolnienie powódki od kosztów sądowych, Sąd o nieuiszczonej opłacie od pozwu rozstrzygnął mając na uwadze regułę art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁸.

Mając powyższe na względzie, należało orzec jak w sentencji.

¹ M. Jędrzejewska, komentarz do art. 189 k.p.c., Lex Polonica Maxima, DVD.

² Wyrok Sądu Najwyższego z 4 października 2001 roku, I CKN 425/00, Lex nr 52719; wyrok Sądu Najwyższego z 19 marca 2003 roku, I CKN 146/01, Lex nr 83825.

³ Por. w szczególności wyrok Sądu Najwyższego z 22 listopada 2002 roku, IV CKN 1519/00, Lex nr 78333.

⁴ Uchwała SN z dnia 19 sierpnia 2009 r., III CZP 53/09, LEX nr 511012.

⁵ Zob. szerzej T. Sokołowski, komentarz do art. 46 k.r.o., LEX/el.

⁶ Tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 707 ze zm.

7 W wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

8 Tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.